

ΣΠΗΛΑΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΚΑΡΣΤΙΚΑΙ ΜΟΡΦΑΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Υπό Ἐλευθερίου Κ. Πλατάκη

Εἰς τοὺς Καταλόγους τοῦ Σπηλ. Κλιμακίου Κρήτης (Σ.Κ.Κ.) περιλαμβάνονται ἤδη ἄνω τῶν 2200 καρστικά μορφὰ τῆς νήσου. Ἡ συγκέντρωσις τοῦ ὕλικου, βάσει τοῦ ὁποίου κατηρτίσθησαν οὗτοι, ἀπήτησε τὴν καταβολὴν προσπαθειῶν ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν. Παρὰ ταῦτα ἀπομένει ἀκόμη πολλὴ ἐργασία καὶ ἡ σχετικὴ ἔρευνα συνεχίζεται.

Προχέιρους Καταλόγους (κατὰ Νομοὺς) ἐδημοσίευσα ἤδη ὡς ἑξῆς:

- 1) Σπήλαια τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης (ἐφημ. «Κρητικὴ Ἐπιθεώρησις» Ρεθύμνου, 6 ἕως 22 Νοεμβρ. 1962 καὶ 10 Αὐγ. 1963).
- 2) Τὰ σπήλαια τοῦ Νομοῦ Λασιθίου (ἐφημ. «Ἀνατολή» Ἀγ. Νικολάου Κρ. 9 ἕως 23 Δεκ. 1962 καὶ 27, 28 Αὐγ. 1963).
- 3) Τὰ σπήλαια τοῦ Νομοῦ Ἡρακλείου (ἐφημ. «Μεσόγειος» Ἡρακλείου, 12 ἕως 24 Ἰαν. 1963 καὶ 27 Αὐγ. 1964) καὶ
- 4) Τὰ σπήλαια τοῦ Νομοῦ Χανίων (ἐφημ. «Κήρυξ» Χανίων, 6 ἕως 30 Μαρτίου 1963 καὶ 3, 5 Ἀπριλ. 1963).

Οἱ Κατάλογοι οὗτοι καὶ ἑλλειπτεῖς εἶναι καὶ πολλὰ σφάλματα (ἐκ δοθέντων ἐσφαλμένων στοιχείων καὶ ἐκ τυπογρ. ἀβλεψιῶν) περιέχουν:

Πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν Φακέλων τῆς Ε.Σ.Ε. μὲ ἀκριβῆ στοιχεῖα, ὡς καὶ τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὰ σπήλαια τῆς Κρήτης, θὰ ἀκολουθήσῃ ἡ δημοσίευσίς εἰς τὸ Δελτίον τῆς Ἑλλ. Σπηλ. Ἐταιρίας (ἐφ' ἑξῆς ΔΕΣΕ) σειρὰς σημειωμάτων. Εἰς ταῦτα θὰ συμπεριλάβω μόνον ὅσας καρστικὰς μορφὰς γνωρίζω ἐξ αὐτοψίας καὶ τὰς ὁποίας εἴτε ἐδημοσίευσα ἤδη (διὰ ταύτας θὰ παραπέμψω εἰς τὴν σχετικὴν δημοσίευσιν) εἴτε δημοσιεύω τὸ πρῶτον εἰς τὰ ἀκολουθοῦντα σημειώματα εἴτε ἐπεσκέφθην ἀπλῶς (διὰ ταύτας θὰ παραπέμψω εἰς τὴν σχετικὴν δημοσίευσιν τὴν ἐξαντλοῦσαν σπηλαιολογικῶς τὸ θέμα).

Οἱ ἀριθμοὶ οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν ὀνομασίαν ἐκάστης καρστ. μορφῆς δηλοῦν δὲ μὲν πρῶτος τὸν ἀριθμ. Μητρ. τῆς Ε.Σ.Ε., ὁ δὲ δεῦτερος τὸν ἀριθμ. τῶν Καταλόγων τοῦ Σ.Κ.Κ. Αἱ μετὰ τὴν λέξιν θέσις ἀκολουθοῦσαι ὀνομασίαι δηλοῦν κατὰ σειρὰν τὴν τοποθεσίαν, τὸ χωρίον, τὴν Κοινότητα καὶ τὴν Ἐπαρχίαν.

Θεωρῶ σκόπιμον νὰ σημειώσω, ὅτι δὲν περιλαμβάνω ἐνταῦθα τὴν γνωστὴν εἰς ἐμὲ Βιβλιογραφίαν ἐπὶ τῶν ἀναφερομένων καρστ. μορφῶν. Αὕτη εἶναι λίαν ἐκτεταμένη, ἐκτυπωμένη δὲ θὰ ἀποτελέσῃ ὀγκώδη τόμον (περιλαμβάνει ἤδη περὶ τὰ χίλια δελτία καὶ συντάσσεται ἀφ' ἑνὸς ὡς γενικὴ καὶ ἀφ' ἑτέρου κατὰ καρστ. μορφήν).

1. ΠΟΓΗ ΛΑΣΙΘΙΟΥ (3555 — 1337)

Θέσις. Ὀροπέδιον Λασιθίου, χωρία Λασιθίου, Κοινότητες Λασιθίου, Ἐπαρχία Λασιθίου.

Ἐπεσκέφθη πολλάνκις. Ἐδημοσίευσεν ὁ Π. Ψαριανὸς εἰς τὰ Γεωλ. Χρονικά τῶν Ἑλλ. Χωρῶν, τόμ. 12' 1961, σελ. 105 — 121. Μεγίστης τουριστ. καὶ οἰκον. σημασίας. Βιβλιογραφία ἐκτενής. Ὑψόμε. 814 — 870, εἰς λόφον Κεφάλαια 952.

2. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΔΙΚΤΑΙΟΝ ΑΝΤΡΟΝ ἢ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΨΥΧΡΟΥ (43—663)

Θέσις. Σπήλιος, Ψυχρό, Ψυχροῦ, Λασιθίου. Ὑψόμε. 1000. Ἐκτενεστάτη Βιβλιογραφία. Ἐπεσκέφθη πολλάνκις. Ἐδημοσίευσεν ἡ Ἄγνα Πετροχείλου εἰς ΔΕΣΣ, VII, 1963 — 1964, σελ. 110 — 117 καὶ εἰς τὰ Πρακτικά τῆς 4ης Διεθνoῦς Σπηλ. Συνόδου (ἐν Ἀθήναις). Διεθνoῦς τουριστ. ἐνδιαφέροντος λόγῳ καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων.

3. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. Ο ΣΠΗΛΙΟΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ (260 — 567)

Θέσις. Πύργος, Σίσι, Βραχασίου, Μιραμιπέλλου. Ὑψόμε. 65.

Ἐπεσκέφθη τὴν 24-8-1950. Ἐδημοσίευσεν εἰς περ. «Ὁ Πᾶν», τεῦχος 196 — 197, 1951, σελ. 20 — 21. Τοπικῆς σημασίας. Ἐδημοσίευσεν καὶ εἰς ΔΕΣΣ, 1951 — 1952, 272 — 274.

4. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. Η ΣΠΗΛΙΑΔΑ (259 — 423)

Θέσις. Σπηλιάδα, Σίσι, Βραχασίου, Μιραμιπέλλου. Ὑψόμε. 8.

Ἐπεσκέφθη τὴν 24 - 8 - 1950. Ἐδημοσίευσεν εἰς περ. «Ὁ Πᾶν», 196 — 197, 1951, σελ. 21 — 23. Τοπικῆς σημασίας.

5. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΠΛΑΤΟΔΑΣΚΑΛΟΥ ΣΠΗΛΙΟΣ (3556 — 1016)

Θέσις. Βοθηλιά, Βραχάσι, Βραχασίου, Μιραμιπέλλου. Ὑψόμε. 295.

Ἐπεσκέφθη πλειστάκις. Τὰς μετρήσεις ἔκαμα τὴν 19-7-1967. Εἴσοδος πρὸς ΒΔ πλ. 8,50, ὕψ. 4,50 κατὰ τὸ ἤμισυ κεκαλυμμένη ὑπὸ βράχων. Τοῦ σπηλαίου διαστάσεις μῆκ. 8,70, πλ. 8,50, ὕψ. 4,50. Σχετ. ὕψ. ἀέρος 61%. Χρησιμποιεῖται ὡς ποιμνιοστάσιον. Ἀπόστασις ἐκ Βραχασίου ὄρ. 1, λ. 30 πρὸς Δ.ΒΔ.

6. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΣΒΕΣΤΩΤΗ ΜΑΝΤΡΑ (3557 — 2034)

Θέσις. Πάνω Καμάρα — Σελιγάρι, Βραχάσι, Βραχασίου, Μιραμιπέλλου. Ὑψόμε. 180.

Τὰς μετρήσεις ἔκαμα τὴν 18-7-1967. Ἀπόστασις 3,5 χλμ. ΒΔ Βραχασίου.

Διαστάσεις 12.4.4,5. Πρὸ τῆς εἰσόδου μέγας βράχος καὶ τοῖχος. Χρησ. ὡς ποιμνιοστάσιον.

7. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ Ι (3558 — 2035)

Θ έ σ ι ς. Παραπλεύρως και άριστερά του προηγούμενου. Ύψόμ. 140. Δύσκολος προσπέλασις. Όπή διαστάσεων 1,20. 1,50. 2,00. Μετρήσεις την 18 - 7 - 1967.

8. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΙΙ (3559 — 2036)

Θ έ σ ι ς. Παραπλεύρως και δεξιά του ως άνω 7. Ύψόμ. 185. Μετρήσεις την 18 - 7 - 1967. Δίδυμος σπηλαιώδης κοιλότης με έναίαν είσοδον πλ. 4,40, ύψ. 3,50. Διαστ. άριστ. κοιλότητος 6,80. 1,20. 1,20, δεξιᾶς 3. 1,80. 2,50. Είς τὸ δάπεδον όπή άδαθής.

9. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΑΝΩΝΥΜΟΝ ΙΙΙ (3560 — 2037)

Θ έ σ ι ς. Δεξιά του ως άνω 8. Ύψόμ. 195. Μετρήσεις την 18 - 7 - 1967. Διαστάσεις 3,50. 5,50. 3,00. Ποιμνιστάσιον.

10. ΦΑΡΑΓΕ. ΧΑΙΓΓΑΣ (3589 — 2038)

Θ έ σ ι ς. Σεληνάρι, Βραχάσι, Βραχασίου, Μιραμπέλλου. Ύψόμ. εἴς. 80, ξξ. 175. Είς απόστασιν 3,5 χλμ. (έξοδος) ΒΔ Βραχασίου. Μετρήσεις την 19 - 7 - 1967. Διαστάσεις 1.200 5 (έλάχ.). 200 (μέγ.). Διανοίγεται έντός Κρητιδικού άσβεστολίθου. Τοπίον μεγάλης τουριστ. σημασίας και λόγω του έν αὐτῷ Προσκυνημάτος του θαυματουργού Άγ. Γεωργίου (Σεληνάρι — τὸ). Δι' αὐτοῦ διέρχεται ή κεντρ. ἰδική άρτηρία. Πλησίον τὸ Σίσι, έξελιστόμενον εἰς θαλασσίαν λουτρόπολιν.

11. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΔΟΞΑΤΩΡΩ - ΤΩΝ (3590 — 2039)

Θ έ σ ι ς. Δοξατώρω, Βραχάσι, Βραχασίου, Μιραμπέλλου. Ύψόμ. 780. Μέχρι τῆς θέσεως Καμπι (ύψόμ. 575) δια προχείρου άμαξ. όδοῦ 7 χλμ. έν Βραχασίου. Έκειθεν δι' άνηφορικῆς άτραποῦ (πορεία 45 λ.). Μετρήσεις την 24 - 7 - 1967.

Εἴσοδος πρὸς Β, πλ. 2,40, ύψ. 2,20. Άριστερά ταύτης έτέρα εἴσοδος 0,80.1,00. Κυρίας αἰθούσης διαστάσεις 4,80.9,00.1,70. Διαστάσεις του συνεχομένου μικροῦ θαλάμου (χρησιμεύοντος ως ψυγείου τυροῦ) 4,50.2,00. Όδος επεκτείνεται δια στενῆς σχισμῆς. Σχετικῆ ύγρ. άέρος (ώρ. 17.20 εἰς κυρίαν αἰθουσαν) 84%. Ποιμνιστάσιον. Πέτρομα άσβεστόλιθος Τριασίου (δυτικώτερον Ίουρασίου). Εἰς θέσιν Καμπι (μικρά πόλγη) κατασκευάζονται δεξαμεναί όμβρίων ύδάτων δια τούς κτηνοτρόφους.

12. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΑΤΖΙΓΓΑΝΟΣΠΗΛΙΟΣ (1306 — 410)

Θ έ σ ι ς. Νοτικὸ Χλαμπούτη, Άδριανός, Ζενίων, Μιραμπέλλου. Ύψόμ. 250.

Μετρήσεις την 24 - 8 - 1962. Έδημοσίευσα εἰς ΔΕΣΕ, VI, 1962, τεῦχος 7 — 8, σελ. 25 — 28. Τουριστικῆ σημασία πέραν τῶν πλαισίων τῆς τοπικῆς.

13. ΣΠΗΛΛΑΙΟΝ. ΜΑΡΗΔΩΝ ΣΠΗΛΙΟΣ (1307 — 417)

Θ έ σ ι ς. Έναντι περίπου του προηγούμενου. Ύψόμ. 270. Μετρήσεις την 24 -

8 - 1962. Έδημοσίευσσα εἰς ΔΕΣΣΕ, VI, 1962, σελ. 28. Πιθανῶς ἀρχαιολογικῆς σημασίας.

14. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΣΠΗΛΙΟΣ (404 — 407)

Θ έ σ ι ς. "Αγ. Κωνσταντῖνος, Μίλατος, Μιλάτου, Μιραμιπέλλου. Ὑψόμε. 50. Μετρήσεις τήν 28 - 8 - 1953. Έδημοσίευσσα εἰς ΔΕΣΣΕ, II, 1953, σελ. 100, 103. Περιληπτικῶς, εἰς περ. «Ὁ Πᾶν», 228 — 229, 1953, σελ. 128.

15. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΜΙΛΑΤΟΥ ΣΠΗΛΙΟΣ Ἡ ΡΑΙΑ - ΤΟΥ (55 — 420)

Θ έ σ ι ς. Στου Ραπα, Μίλατος, Μιλάτου, Μιραμιπέλλου. Ὑψόμε. 160. Μετρήσεις τήν 28 - 8 - 1953. Έδημοσίευσσα εἰς περ. «Ὁ Πᾶν», 228 — 229, 1953, 127 — 128, 130. Γενικοῦ τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος.

16. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΜΕΓΑΛΟ ΚΑΤΩΦΥΓΙ (3591 — 992)

Θ έ σ ι ς. Ρουσοο Χαράκι, "Αγ. Γεώργιος, Ἄγ. Γεωργίου, Σητείας. Ὑψόμε. 450. Μετρήσεις τήν 9 - 8 - 1963. Έδημοσίευσσα εἰς περ. «Κρητικὴ Πρωτοχρονιά», 1964, σελ. 237 — 241. Εὐρυτέρου τουρισμοῦ.

17. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΜΙΚΡΟ ΚΑΤΩΦΥΓΙ (3592 — 993)

Θ έ σ ι ς. Μαντηλιοῦ Παλάι, "Αγ. Γεώργιος, Ἄγ. Γεωργίου, Σητείας. Ὑψόμε. 425. Μετρήσεις τήν 9 - 8 - 1963. Έδημοσίευσσα εἰς περ. «Κρητικὴ Πρωτοχρονιά» 1964, σελ. 241. Μεγάλου ἀρχαιολ. καὶ ἀνθρωπολ. ἐνδιαφέροντος. Κατὰ πληροφορίας μου τὸ 1965 ἢ 1966 ἐλεγκταθήθῃ ἀγρίως ὑπὸ ἀρχαιοκαπήλων.

18. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΠΕΛΕΚΗΤΑ Ἡ Σ(Γ)ΚΙΑΣ ΣΠΗΛΙΟΣ (1354 — 1063)

Θ έ σ ι ς. Πελεκητά, Κάτω Ζάκρος, Ζάκρου, Σητείας. Ὑψόμε. 105. Μετρήσεις τήν 11 - 8 - 1963. Έδημοσίευσσα εἰς περ. «Κρητικὴ Πρωτοχρονιά», 1964, σελ. 245 — 250. Λόγω τοῦ μεγέθους του καὶ τῆς γειτνιασσεῶς του μὲ τὰς μεγίστης σημασίας ἀρχαιότητας Κάτω Ζάκρου, κρίνεται ὡς σπ. δι' εὐρύτατον (γενικόν) τουρισμόν.

19. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ — Ο (1305 — 740)

Θ έ σ ι ς. Περιστερᾶς (ὁ) ἢ Κάτω Πλατύδολο, Καρυδί, Καρυδίου, Σητείας. Ὑψόμε. εἰς τήν εἴσοδον 540, εἰς τὸ χεῖλος τῆς πρὸ αὐτοῦ δολινης 565. Μετρήσεις τήν 10 - 8 - 1963. Έδημοσίευσσα εἰς περ. «Κρητικὴ Πρωτοχρονιά», 1964, σελ. 242 — 245. Διὰ τουρισμόν εὐρύτερον τοῦ τοπικοῦ.

20. ΣΠΗΛΑΙΟΝ — ΓΑΛΑΡΙΑ. ΟΞΩ ΛΑΤΣΙΔΙ (3588 — 2080)

Θ έ σ ι ς. Πατέλια, Σίτανος, Κατσιδωνίου, Σητείας. Ὑψόμε. 610. Μετρήσεις τήν 3 - 8 - 1967. Βλ. μελέτην μου (μετὰ τοῦ κ. Ἰ. Τσιφετάκη) δημοσιευσομένην εἰς τὸ Δ.Ε.Σ.Ε. Αἶαν ἐνδιαφέρον γεωλογικῶς καὶ σπηλαιολογικῶς. Κατάλ-

ληλον διὰ τουρισμὸν εὐρύτερον τοῦ τοπικοῦ καὶ ἐνδεχομένως ἔτι περισσότερον.

21. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΜΑΝΙΑΔΑΚΗ ΣΠΗΛΙΑ Ἡ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΝ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΜΙΑΜΟΥΣ (2931 — 1186)

Θ έ σ ι ς. Χαρουπιὰ (ἐντὸς τοῦ χωρίου), Μιαμοῦ, Μιαμοῦς (τῆς), Καινουργίου. Ὑψόμ. 450. Μετρήσεις τὴν 17 - 6 - 1966 καὶ 8 - 8 - 1967. Εὐρίσκεται ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ Ἑμμ. Πετρογιωργάκη. Εἴσοδος πρὸς Νότον, πλ. 0,60, ὕψ. 1,20. Σπηλαιῶν διαστάσεις 6,00. 4,50. 3,50. Ἐντὸς διακλάσεως ἀσβεστολίθου (μᾶλλον Κρητιδικοῦ). Τὸ σπήλαιον καὶ τὴν περιοχὴν του ἐχαρτογράφησα λεπτομερῶς τὴν 8 - 8 - 1967 παρακλήσει τοῦ κ. Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων Κ' Περιφ. (Ἡρακλείου), προκειμένου νὰ ἀπαλλοτριωθῆ. Τὸ σπ. κατωκλήθη ἀπὸ τὴν Νεολιθικὴν ἐποχὴν. Ἀνεσκάφη τὸ 1894 ὑπὸ τοῦ ΑΝΤ. ΤΑΡΑΜΕΛΛΙ, ὅστις καὶ τὸ ἐδημοσίευσε λεπτομερῶς (Εἰς ΑJA, I., 1897, Νο 4, σελ. 287 — 312). Βιβλιογραφία ἐκτενεστάτη. Διεθνoῦς ἀρχαιολ. ἐνδιαφέροντος. Πλησίον ἢ περίφημος παραλία τοῦ Λέντα μὲ τὰς ἰαμ. πηγὰς καὶ τὸ Ἀρχαῖον Ἀσκληπιεῖον, μοναδικὴ διὰ χειμερινὸν τουρισμὸν (τὰ χελιδόνια παραμένουν ἐκεῖ καὶ τὸν χειμῶνα).

22. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΣΠΗΛΙΑΡΑ Τ' ΑΡΜΥΡΟΥ (1062 — 981)

Θ έ σ ι ς. Ἀρμυρός, Ἁγία Μαρίνα, Καθροχωρίου, Μαλεβυζίου. Ὑψόμ. 2,80. Μετρήσεις 7 - 4 - 65, 9 - 1 - 66, 26 - 6 - 66 (καὶ πλείστα ἄλλαι ἐπισκέψεις μου). Ἐδημοσίευσα εἰς τὸ περ. «Κρητικὰ Χρονικά», ΙΘ', 1965 (ἔκδ. 1967), σελ. 101 — 103. Εὐρίσκεται εἰς τὰ κράσπεδα τῆς λίμνης τῆς περιφήμου καρστικῆς πηγῆς τοῦ Ἀλμυροῦ, εἰς τὸ 9,6 χλμ. τῆς ὁδοῦ Ἡρακλείου — Ρογδιᾶς.

23. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΣΠΗΛΙΑ ΑΛΜΥΡΟΥ (1062 — 1039)

Θ έ σ ι ς. Ἀνωθεν τοῦ προηγούμενου. Ὑψόμετρον 45. Μετρήσεις 7 - 4 - 1965. Ἐδημοσίευσα εἰς τὸ περ. «Κρητικὰ Χρονικά», ΙΘ' 1965 (ἔκδ. 1967), σελ. 103 (σημ. 142).

24. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΣΠΗΛΙΟΣ ΤΟΥ ΚΑΜΗΛΑΡΗ (506 — 620)

Θ έ σ ι ς. Καμηλάρης — ὲ, Τύλισσος, Τυλίτσου, Μαλεβυζίου. Ὑψόμ. 210. Μετρήσεις 4 - 12 - 1966, 11 - 12 - 1966, 18 - 12 - 1966 (καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐπισκέψεις μου). Ἐδημοσίευσα εἰς ΔΕΣΕ, ΙΧ, 1967, σελ. 13 — 21 (ἢ κάτοψις εἰς τὴν σελ. 12). Διὰ τουρισμὸν εὐρύτερον τοῦ τοπικοῦ.

25. ΔΟΛΙΝΗ. ΒΟΥΛΙΣΜΕΝΟ ΑΛΩΝΙ (1063 — 978)

Θ έ σ ι ς. Βουλισμένο Ἀλώνι, Τύλισσος, Τυλίτσου, Μαλεβυζίου. Ὑψόμ. 295 (εἰς τὸ δάπ.). Μετρήσεις 3 - 11 - 1962. Ἐδημοσίευσα εἰς ΔΕΣΕ, ΙΧ, 1967, σελ. 20 (σημ. 2) Βλ. καὶ δημοσίευσιν τοῦ Π. Ψαριανοῦ εἰς Γεωλ. Χρον. Ἑλλ. Χωρῶν, 1958, 189.

26. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΔΑΓΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΣ Ή Η ΑΓΙΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ (1759 — 1384)

Θ έ σ ι ς. Σκαλιά, Ἁγία Βαρδάρρα, Ἁγίας Βαρβάρας, Μονοφατίου. Ὑψόμ. 590. Μετρήσεις τήν 2 - 2 - 1966. 15 λ. ΒΑ τῆς ἀμαξ. ὁδοῦ. Ἐξοδος πρὸς Α. ΝΑ. Διαστάσεις σπηλαίου 2,40. 2,80. 1,35. Ἀπὸ τοῦ σπ. περὶ τὰ 150 μ. ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Πρὸς ΝΑ ὁ Βυζ. Ναὸς Ἁγίος Γεώργιος ὁ Χωστός.

27. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ (872 — 352)

Θ έ σ ι ς. Ἁγία Παρασκευή, Σκοτεινό, Γουδῶν, Πεδιάδος. Ὑψόμ. 230. Μετρήσεις τήν 22 - 8 - 1962 (καὶ ἄλλαι πολλαὶ ἐπισκέψεις μου). Ἐδημοσίευσα εἰς τὸ ΔΕΣΕ, VI, 1962, σελ. 30 — 34. Διεθνoῦς τουριστ. ἐνδιαφέροντος. Ὁ κ. P. FAURE ὑποστηρίζει, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Λαδυρίνου τῆς Κνωσοῦ (βλ. Κρητ. Χρονικά, ΙΖ', 1963, σελ. 315 — 326) καὶ παραθέτει λίαν πειστικὰ ἐπιχειρήματα.

28. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΙ ΑΓ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΟΣ (3593 — 1622)

Θ έ σ ι ς. Παρυφή Σκοτεινοῦ, Σκοτεινό, Γουδῶν, Πεδιάδος. Ὑψόμ. 185. Διεσκευάσθη εἰς δίγλιτον ἐκκλησίαν. Τὸ ἀριστ. κλίτος (Ἁγ. Νικολάου) ἐκτίσθη τὸν Ὀκτ. 1639 (κατ' ἐπιγραφὴν εἰς τὸ ἀνώφλιον τῆς θύρας). Τὸ δεξιὸν κλίτος (Ἁγίου Χαράλαμπου) ἐκτίσθη ἀργότερον. Ὁπισθεν τοῦ κλ. τοῦ Ἁγ. Νικολάου κρύπτη διαστ. 2,50. 2,60. 2,05, γρησιμοποιηθεῖσα κατὰ τὴν παράδοσιν ὡς Κρυφὸ Σχολεῖο. Διαστ. τοῦ σπ. ὅ.50. 7,10. 2,80. Παραπλεύρως σπηλ. κοιλότητες. Μετρήσεις τήν 18 - 6 - 1966.

29. ΣΠΗΛΑΙΟΝ. ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΕΙΛΕΙΘΥΙΑΣ ἢ ΝΕΡΑΤΙΔΟΣΠΗΛΑΙΟΣ (42 — 869)

Θ έ σ ι ς. Μαφεζέ ἢ Κοπράνα, Ἐλγά, Ἐλγᾶς, Πεδιάδος. Ὑψόμετρον 85. Μετρήσεις 4,7, 10, 13, 15 Νοεμβρ. 1964. Ἐδημοσίευσα εἰς περ. «Κρητικὴ Πρωτοχρονιά», 1965, σελ. 198 — 226. Διεθνoῦς τουριστ. ἐνδιαφέροντος.

30. ΚΑΙ 31. ΣΠΗΛΑΙΑ. ΚΟΠΡΑΝΑ Ι ΚΑΙ ΚΟΠΡΑΝΑ ΙΙ (3596 — 1477, 3597 — 1478).

Κεῖνται παραπλεύρως τοῦ προηγουμένου. βλ. δημοσίευσίν μου εἰς περ. «Κρητικὴ Πρωτοχρονιά», 1965, σελ. 223. Μετρήσεις τήν 15 Νοεμ. 1964.

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενονον τεῦχος)